

Başlık	: Sürdürülebilirlik – Nasıl Tasarlayacağız?
Yazar	: Öğr. Gör. Gülhis Yücel - Işık Üniversitesi MYO
Seri Başlığı	: Covid-19 Pandemisi Yazı Serisi
Yayın Tarihi	: 23 Haziran 2020

Çoğumuz; basılı, sözlü yayın organlarında, sosyal medya platformlarında, sık sık "sürdürülebilirlik" ya da, "çevre kirliliği söylemlerine eşlik eden görseller, metinler izliyor, paylaşıyoruz. Küçükük kirli bir buz parçasında kalmış kutup ayısı, yağmayan yağmurlar, bozulmuş tohumlar, yok olan türler, orman yangınları, yeni binalar için kesilen ağaçlar... Bir sonraki görselde bir kedi yavrusu, ya da tatil fotoğrafları ile bir önceki kareler, üzgün suratlar akıp gidiyor.

Dünya gezegeni 4 milyar 367 milyon yıl yaşında, bilim insanları böyle söylüyor. İlk primatların varlığı 2 milyon yıl öncesine tarihleniyor. Evrimimiz ilk primatlardan Neandertal insana, ondan Homo Erectus (dik insan)'a ve Homo Sapiens (zeki insan)'a doğrudur. Ancak bu insan türlerinin aynı anda yaşadığı da düşünülmektedir. Homo Erectus toplayıcı ve göçebe bir türdür. Homo Sapiens kuzenler ise bilişsel zekâya sahip bir tür... Yani öğrenir, hatırlar, geliştirir ve çıkarım yapar. Bu özelliği onun – dünyanın yaşına bakarsak – sadece 100 bin yıl önce ortaya çıkmış olmasına karşın bugünkü insana gelişinin sebebidir. Hatta kuzen Homo Erectus'u katlettikleri de varsayımlar arasındadır. Bu iki türün genetik olarak çok farklı oldukları, kokularının dahi farklı olduğunu iddia eden bilim insanları; eğer bu iki türden bir dişi bir erkek birbirine aşık olsaydı Romeo-Jülyet'den daha beter olurlardı diyorlar...

400 bin yıl önce çeşitli insan türleri büyük hayvanları avlamaya başlamıştı. 100 bin yıl önce Homo Sapiens'in ortaya çıkışıyla insan besin zincirinde yukarı zıpladı. Orta sıralardan yukarıya atılan bu büyük adımın çok önemli sonuçları oldu. Daha önce piramidin tepesinde olan Arslan, köpekbalığı gibi yırtıcılar bu pozisyona kademeli olarak milyonlarca yıl içinde yükselmişti... Bu da ekosistemin çeşitli kontrol ve denge mekanizmalarını sürdürülebilirliğini sağlamıştı. Avlanan canlıların yerine doğal süreçte yenileri üreyebiliyordu. Ancak insan alet üretip, avlanıp, yırtıcılardan korunabilmeye başladığında besin zincirinden neredeyse çıkıp, diğer av hayvanlarının daha çok tüketilmesine neden oldu. Bu da yırtıcıları daha yırtıcı, ceylanları daha hızlı, sırtlanları daha işbirlikçi, gergedanları saldırgan olmaya zorladı. İnsan tepeye o kadar hızlı çıktı ki, ekosistemin gerekli ayarlamaları yapacak vakti olamadı...

Bu sıçramadaki en önemli adımlardan biri de ateşin kontrolünün keşfedilmesiydi. Bazı insan türleri 800 bin yıl önceden beri ateşi zaman zaman kullanıyordu; yine aşağı yukarı 300 bin yıl önce Homo Erectus, Neandertaller ve sonra Homo Sapiens'in ataları da ateşi günlük yaşamlarına almıştı. İnsan türleri nihayet güvenilir bir ışık ve ısı kaynağına ve aynı zamanda etraflarında gezinen yırtıcılara karşı ölümcül bir silaha kavuşmuşlardı.

Ateşi komşularına karşı da silah olarak ve sık bitki örtülerini yakıp, tütsülenmiş hayvanları, kabuklu yemişleri ve kökleri yemek için kullanmak Homo Sapiens'in büyük keşfiydi. Ateşin en önemli katkısı

pişirmek oldu. Pişirmek gıdalarda bulunan parazit ve mikropları yok ettiği gibi sindirimi de kolaylaştırdı. Yeme işinin kısa sürede yapılması daha kısa bağırsaklar ve daha küçük dişlerle idare edebilmelerini sağladı, biyolojileri değişti. Bazı araştırmacılar sindirim sisteminin küçülmesi ile beyinlerinin büyümesi arasında doğrudan bir bağlantı olduğuna inanıyor.

Ateşin gücü insanın yapısına, vücut biçimine ve gücüne bağlı değildi. Tek bir insan çakmaktaşıyla veya yanan bir çubukla, birkaç saat içinde koca bir ormanı yakabiliyordu. Ateşin kontrolü daha sonra olacakların habercisiydi.

Homo Sapiens'in yaklaşık 70 bin yıl önce edindiği dil becerisi, ona saatlerce dedikodu yapabilme şansı verdi; kime güvenilebileceğine dair bilgi, küçük grupların daha büyük gruplarına dönüşmesine, dolayısıyla da Sapiens'in daha sıkı ve karmaşık işbirliği yöntemleri geliştirmesine yol açtı. Harvard Üniversitesi mensubu Robin Dunbar 1998'de yayımladığı "Dedikodu ve Dil Evrimi" diye çevrilebilecek araştırmasında böyle söylüyor. Dedikodu sıkça kötülünen ama aslında kalabalık gruplar halinde işbirliği yapabilmenin de temelini oluşturan bir beceridir.

Efsaneler, mitler, tanrılar ve dinler ilk kez Bilişsel Devrim sayesinde ortaya çıktı. Daha önce pek çok insan türü "Dikkat et! Bir arslan" diye uyarı gönderebiliyordu, ama Bilişsel Devrim sayesinde, Homo Sapiens ; "Arslan kabilemizin koruyucu ruhudur" deme becerisini kazandı. Kurgular hakkında konuşabilme becerisi, Sapiens dilinin en özgün yanıdır.

Kendine barınak bulan, taklit ederek yapay çevre oluşturan, malzeme ve alet kullanan, dil geliştiren, ateşi yöneten, aşçı, avlayıcı Homo Sapiens, çoğaldı, koloniler, köyler, kasabalar, ilk ekme-biçme, ticaret, yönetici kavramları, din adamları derken yapılı çevre gitgide büyüdü.

200 bin yılda avcı-toplayıcı toplumdan yerleşik topluluklara, 8 bin yılda tarım toplumuna, 150 yılda da bugünkü teknoloji toplumuna geldik. Daha yakın zamana kadar savandaki orta halli yaratıklar olduğumuz için hala korku ve endişelerle doluyuz, bu da bizi fazlasıyla zalim ve tehlikeli kılıyor. Ölümcül savaşlardan çevre felaketlerine pek çok tarihsel kötülük, bu çok hızlı gerçekleşen sıçramadan kaynaklanıyor.

İnsanlık bu ivmeyi kazanırken hızla çoğaldı. İlkel toplumlarda doğal afetlerle, sonra savaşlarla, orta çağda din savaşları ve veba gibi salgın hastalıklarla nüfus artışı bir şekilde dengeleniyordu. Hastalıklara bulunan tedavi yöntemleri, sanayi devrimi ile gelen konforlu yaşam, ömürleri uzatıp nüfusu artırmaya başlamışken: 1.Dünya Savaşı'nda 6,6 milyon sivil, 10 milyon asker öldü. İlk kez nükleer silah denendi. İkinci Dünya Savaşı'nda 60-65 milyon insanın öldüğü bilgisine sahibiz. Atom bombası kullanıldı. Bu kez ölenlerin %33'ü asker, %67'si sivil. Bombanın artçı etkileri halen devam ediyor... Tabi birçok kuş, kedi, at binlerce canlı da öldü, toprak ve bitki örtüsü yıllarca ölüm büyüttü.

İki savaş sonrası 1960'lara gelindiğinde artık "soğuk savaş", gizli-açık silahlanma sürerken insanlar moda, mimari, sanatla daha çok ilgilenmeye başladı... Nüfus tekrar artıyordu.

Akademi ikinci sınıftayken 1972'de, J.van Ettinger'in yazdığı "Yaşanabilir Bir Dünyaya Doğru" adlı kitabı almıştım. Kitap beş yılda yazılmış, 1960'da yayımlanmış, 1966'da dilimize çevrilmiş. Kitapta; artan nüfusa karşın yetersiz konut gerçeğinden, bunların projelendirilmesinde dikkat edilmesi gerekenlerden, enerjinin ve yer kürenin iyi kullanılmasından söz edilirken; ilk sayfalarda dünya nüfusu ile ilgili şunlar paylaşılıyor: "1960'larda dünyanın nüfusu 2.6 milyar, konut açığı var, dünya

bu nüfusun en fazla on katını besleyebilir. Nüfus artışına dikkat çekmeli.20. yüzyılda iki katına çıkabilir..."

2000'lerde dünya nüfusu 6 milyar olmuştu, bugün 8-8.5 milyardan bahsediliyor. Nüfus artışı en çok 20.yüzyılın son 70 yılında görülmüş.

Savaşların yani toplu savaşların durması nüfusu artırırken, daha fazla yiyecek ve ekinlerin korunması kavramlarını getiriyor. İkinci Dünya Savaşı'nda askerlerin bitlerini öldürdüğü fark edilen bir biyolojik silah türevi tarlalarda kullanılmaya başlıyor. Böylece pestisitler (böcek öldürücüler) ortaya çıkıyor. DDT bunların ilk ve en ünlüsü. 1907 doğumlu Amerikalı biyolog Rachel Carson 1962'de "Sessiz Bahar" ismini verdiği bir kitap yayımlıyor. DDT'nin uygulandığı tarlalar ve doğal çevrede yalnızca ekinlere zarar veren böcekleri, haşaratı değil, kuşları, sincapları, kelebekleri ve birçok canlıyı da öldürdüğünü; insanlara, özellikle çocuklara solunum ve deri aracılığıyla ölüme varabilecek zararlar verdiğini saptıyor. Bir ekologdur aynı zamanda Rachel Carson... Kitabına, yeni gelen baharın kuşlar olmadığı için ne kadar sessiz ve hüzünlü olduğunu anlatan bir masal ile başlıyor. Ardından mesleğinin bilimsel verileri ile birçok araştırma ve sonuç ortaya koyuyor. DDT (dikloro-difenil-trikloro-etan), ilk kez 1874 yılında bir Alman kimyager tarafından bulunmuş. 1939'a kadar öldürücü özelliği belirlenememiş bir kimyasaldır. Öldürücü etkisini bulan İsviçre'li Paul Miller bu buluşuyla Nobel ödülünü alır. Sonralarda bu kimyasalın kullanımı yasaklanacaktır.

Rachel Carson'un kitabı CBS Haber'e konu olur, bir saatlik bir program yapılır, satışı yarım milyonu geçer; ancak söylemleri birtakım siyasi ve ekonomik dengelere dokunmaktadır-amacı bu olmasa da... Küstahlıkla, kadınsı hezeyanlarının yarattığı gerçek dışı savlar öne sürmekle suçlanır.

BU KİTAP YERKÜRENİN DOĞAL DENGESİNİN BOZULMAYA BAŞLADIĞINDAN SÖZEDEN İLK UYARIDIR.

Kitap 2011 yılında, ABD eski Devlet Başkan Yardımcısı Al Gore'un önsözüyle yeniden yayımlandı. Rachel Carson 1964'de göğüs kanserinden 57 yaşında ölene dek savaşımını sürdürdü. İlacın yasaklandığını göremedi...

Dünya 1960'lardan bu yana "ekolojik kirlilik"ten söz ediyor, ancak nüfus, yapay (yapılı çevre) artmaya ve doğal hayatı bozmaya da devam ediyor. "Doğal Çevre" nedir; yeryüzündeki tüm biyotik ve abiyotik bileşenleri içeren biyosferdeki ekosistemler ve süreçlerdir.

"Yapay Çevre (Yapılı Çevre)"; insanlar tarafından yapılmış, farklı türde öğeler, parçalar ve bileşenlerden oluşur. Tüm binalar, kentsel alt yapı, yollar, kanallar, köprüler, havaalanları, limanlar, barajlar vb... bu kapsama girer.

Sürdürülebilirlik nedir: Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Geliştirme Komisyonu (1987), tarafından yayımlanmış olan "BRUNDTLAND RAPORU-ORTAK GELECEĞİMİZ" başlıklı çalışmasında; "Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak" biçiminde tanımlanmıştır. Bu tanımlı içeren rapor geniş ölçüde kabul görmüş ve sürdürülebilirlik kavramının yaygınlaşması ve dünyaya yayılışının ilk resmi raporu niteliğini kazanmıştır. (Rachel Carson'dan 25 yıl sonra)

Sürdürülebilir tasarım birçok kavramı yanında getirmektedir;

Yapılı çevrenin fiziksel öğeleri ve biçimi, yeryüzü kabuğu ve çevresel kaynaklardan elde edilen YENİLENEBİLİR OLMAYAN enerji ve maddelerden oluşur. Yapılı çevremizin kullanım ömrünü ve kararlılığını artırmak için gerekli enerji ve madde kaynakları yeryüzünden temin edilir. Sürdürülebilir tasarım bir bakıma bu kaynakların ölçülü kullanma sanatıdır. Bunu sağlamak için YAPILI ÇEVRE tasarımında, tek yönlü işleyen sistemler yerine döngüsel sistemler tercih edilmelidir.

Doğanın her düzeyinde yaşam sistemlerinin iç içe yuvarlandığını görürüz; aralarında sınırlar ayırıcı olmaktan çok birleştiricidir. Her yaşam sistemi birbirleriyle iletişim kurar ve sınırları boyunca kaynak alışverişinde bulunur. Her canlı organizma çevresinde süregiden madde ve enerji akışından beslenerek hayatta kalır ve atık üretir. Her atık başka bir türün besin kaynağıdır. Maddeler ağ içinde sürekli dönüşüme uğrar. Evrim kavramına göre; bir yaşam formu bir başka yaşam formunu meydana getirir. Dolayısıyla varlıklar karşılıklı olarak birbirinin bağlayıcısı ya da belirleyicisidir; bağımsız hiçbir şey olamaz ve herşey bir şeyden temellenir.

Yapılı çevreleri oluştururken kullandığımız enerji yenilenebilir Olmayan enerjidir. Yani fosil yakıt-kalıntı halindeki enerji. Fosil yakıtlar çözünme süreci tamamlanmamış bitki ve hayvan kalıntılarının oksijensiz ortamda parçalanmasıyla oluşur. Enerji olarak kullanılmaları sonucunda karbon salınımı yaparlar. Ayrıca, fosil yakıtların yenilenmesi, insanların tüketim hızına oranla oldukça uzun sürer. Fosil yakıt birikimi (1) birim artarken biz 250 bin birim tüketiyoruz. Güzel haber; 40 yıllık fosil yakıt rezervi kaldığı saptandı...

Ekosistemde üç temel ilke vardır;

- 1-Gelecek nesillerin refahı için sorumluluk almak,
- 2-Enerji kaynaklarını verimli kullanmak ve yeryüzünün taşıma kapasitesini zorlamamak,
- 3-İnsanlar da dahil olmak üzere canlı cansız her varlığa var olma hakkı tanımak.

Bir tasarımın etkisinin boyutları o tasarımı talep eden toplumun bir yansımasıdır. Aşırı konfor, aşırı boyutlar, aşırı adetler, aşırı m2 ler... Yeterince talep edelim.

Doğal çevrede her atık bir besindir.

Yapılı çevrede insan ürünü maddelerin % 85'i üretim sürecinde hızla atık haline gelmektedir. Konut özelinde; tüketici kullanım özelliklerini mekana yansıtmadan, içten dışa tasarım yapmadan oluşan "standart" yapılar, alıcısının içine yerleşmeden önce "o yeni yapılı çevrede" tadilat yapmasına neden oluyor...

İktisat diliyle söylersek; olgun bir ekosistemde her organizma anapara yerine anapara faizi ile geçinir. Doğadaki türler kendi av türlerini yok etmezler. Kararlı bir ekosistemde av türleri hiçbir zaman tümüyle ortadan kalkmaz. Yenilenebilir kaynakların yenilenmesine olanak tanımalı ve yenilenebilir olmayan kaynakları, yedekteki yenilenebilir kaynakların yenilenme süresinden daha hızlı tüketmemeliyiz.

YAPILI ÇEVRE TASARLARKEN:

- 1-Mekan kullanımında (yatay-düşey büyümek-büyük metrekarelerde taban alanları topraktaki canlı akışını bölüp zararı artırır), işlevin gerektirdiği kadar alanlar oluşturmalıyız.

2-Yapının içinde ve dışında kullanılan yapı malzemelerinin, yapının bulunduğu coğrafyaya uygun, kolay ve ekonomik temin edilebilir olmasına dikkat etmeliyiz.

3-Kullanılan malzemenin dönüştürülebilir atıklar oluşturacak şekilde seçilmesine özen göstermeliyiz.

4-Yöresel işçilik ve tekniklerin inovatif şekillerinin kullanılmasını sağlamalıyız.

5-Yön, rüzgar, gün ışığı gibi faktörleri hesaplayarak doğal enerjilerin kullanılmasına dikkat etmeliyiz. (fotovoltaik paneller, çatı pencereleri, yönlendirilen hava akımları gibi...)

6-Atık suyun, yağmur suyunun toplanıp arıtılarak gri su (dönüşüm suyu) olarak bahçe sulama, temizlik, rezervuar kullanım suyu gibi işlevlere yönlendirmeliyiz.

7-Her türlü enerji kullanımında; mekanların ısı kaçaklarının olmamasına dikkat etmeliyiz.

8-Konfor sıcaklığının minimumda tutulmasına özen göstermeliyiz.

9-Yıkım ve yapım faaliyetlerinin yönetiminde ekolojik sistemler üzerindeki etkilerin en aza indirilmesini amaçlamalıyız.

İnsan ekosistemlerden ne kadar az şey talep ederse, ekosistem üzerindeki olumsuz etkisi de o kadar az olacaktır.

Görülüyor ki insan yaygın olarak günümüzdeki şekliyle inşa etmeye-yapılı çevre oluşturmaya devam eder ve bunu yaparken ekosistemlerin doğal akışına dikkat etmezse, biyosferi daha geçirimsiz (yağmurun toprakla buluşmaması), inorganik ve yapay hale getirecektir. İnsanlar çevreye yayılıp doğal alanları kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullandıkça, doğal yaşam çevreleri için uygun araziler gittikçe azalacaktır. Ağaçlar ve çalılıklar hala dünyadaki toprak kütesinin % 35-% 40'ını kaplasa da bu miktar hızla azalmakta ve toprak örtüsünün kalitesi düşmektedir. Bu durum büyük-küçük canlı türlerinin yaşamını tehdit etmekte ve onları yok olmanın eşiğine getirmektedir.

National Geographic/Türkiye-Ekim 2019 sayısı sayfa 70'deki "BİZ" başlıklı araştırmanın girişi şöyle:

"Olağan bir zamanda yaşıyor olsaydık eğer (burada zaman kelimesinden, uzun ve telaşsız akıp giden bir jeolojik çağ kesiti anlaşılmalı), bir türün yok olmasına tanıklık etmemiz neredeyse olanaksız olurdu. Böylesi bir olay bir insanın yaşam süresinde tanıklığına izin vermeyecek kadar nadir yaşanırdı çünkü. En etraflica incelenmiş hayvan türü olan memelilerin fosil kayıtlarına göre, insanların tabloya dahil olması öncesinde süregelen "evvelki" tükeniş oranı o kadar düşüktü ki, bin yıllık bir dönemde olsa olsa bir tür yok olabilirdi. Ama tabi ki biz olağan bir zamanda yaşıyor değiliz. Baktığımız her yerde, göz açıp kapayana kadar bir tür yok olup gidiyor. Yalnızca son on yılda iki memeli türünün soyu tükendi. (Christmas Adası cüce yarasası ve Baramaki pullu kemesi)...

Türkiye'nin kırmızı listesi; "Hatay Dağ Ceylanı, Dikkuyruk (bir ördek cinsi), Kara Akbaba, Sürmeli Kız Kuşu, Mezgeldek (bir ördek cinsi), Apollo Kelebeği, Alaca Sansar, Keleynak, Kardelen, Yünlü Kayauyuru, Kirpikli Zambak, Kara Toygar (bir kuş türü)...

Yokoluş nedenlerinin başında habitat kaybı geliyor. Tabi buna da yapılı çevre artışları sebep oluyor... 91

Orman ve tabii onu oluşturan ağaç mucizesini kabul etmek zorundayız. Yüksekliği 10 metre ve tacı 6 metre olan tek bir ağacın yılda 160 kg karbondioksit emdiği tahmin edilmektedir. Bir insanın yılda ortalama 7000kg karbondioksit ürettiği sonucuyla (solunum, yakıt kullanımı vb.) , her insan için 45 ağaç ömrüncü ürettiği karbondioksiti temizleyecek demektir. İnsan oksijen alır karbondioksit verir, yeşil bitkiler, planktonlar ise karbondioksit emer oksijen verirler...

İnsanın biyolojisi ve dünyaya gelmesini bir "suç" olarak algılayamayız. Bu biyolojisinin doğal sonucudur. Tabii yeterince ağaç, temiz okyanuslar ve denetlenebilir nüfus artışı ve yayılımı, konfor beklentisinde ihtiyacı kadarının kabulü, oksijen karbondioksit dengesini koruyacaktır. Buradan bir kavram çıkıyor; karbon ayak izi... Her insanın ulaşım, ısınma, satın aldığı her türlü ürün neticesinde tüketilen enerji kaynakları nedeniyle atmosfere yayılmasına neden olduğu karbon miktarını anlatmak üzere kullanılan bir terimdir. Alacağımız önlemlerle karbon ayak izimizi azaltmak olasıdır.

Karbon ayak izinin neden olduğu çevresel bozulmalara önlem almak üzere uluslararası bir işbirliğine gidilmiştir. KYOTO Protokolü; küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda mücadeleyi sağlamaya yönelik uluslararası tek çerçevedir. Amacı: Atmosferdeki karbon oranının 1990'daki oranına düşürülmesidir. Protokolün yürürlüğe girebilmesi için, onaylayan ülkelerin 1990'daki emisyonlarının (atmosfere saldıkları karbon miktarı), yeryüzündeki toplam emisyonun % 55'ini bulması gerekiyordu. Bu toplam 2005'te Rusya'nın katılımıyla sağlandı. 1997'de imzalanan protokol 2005'te yürürlüğe girdi. Türkiye 1997'de imzalamadı, 2009'da imzacılar arasına girdi.

Bu protokol uyarınca imzacı ülkeler; fosil yakıt kullanımını azaltarak sıfırlamak, doğal enerji kaynaklarını yapıyla çevre oluşturmakta kullanmak, bunun için yöntemler geliştirmek, mevcut yapıyla çevreyi koruyarak gerektiğinde yeniden işlevlendirmek gibi kararları onayladılar ve hızla hedeflerine ilerliyorlar. Almanya'nın hedefinin % 50'sini gerçekleştirdiği, Finlandiya'nın 2015'den itibaren fosil yakıt tüketmeyi bıraktığını, Avusturya'nın mevcut ormanlarını korurken, yapısal malzeme amaçlı ormanlar yetiştirdiğini biliniyor.

Türkiye birçok tarihi yapıyla çevrenin bulunduğu topraklara sahip. Bu yapıların bir bölümü Korumaya Değer Tarihi Yapılar olarak fazla değiştirilerek günlük kullanım için renovasyona uygun olmasa da onlardan alınacak birçok uygulama yöntemi ile yeni yapıyla çevreler yapmak mümkündür. Aynı zamanda renovasyona uygun olanların yeni işlevler verilerek kullanılması da sürdürülebilir bir davranıştır...

Geldiğimiz noktada...

Sanayi devriminin yarattığı üretim teknolojisinin, nüfus artışı ve tüketim toplumunun değiştirdiği yaşam koşulları ile birleştiğinde enerji sıkıntısı, doğal kaynakların tükenmesi, hava ve su kirliliği, doğal hayatın ve türlerin yok olması, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi sonuçlarla karşı karşıyayız.

Bu görüşün aksine; medyanın da desteğiyle panik siyaseti ve kitle manipülasyonu yapıldığı, öngörülerin hiçbir zaman tam olarak gerçekleşmeyeceği, üretilen yanlısamadan ekolojik ürünlere yoğunlaşan yeni bir pazar yaratıldığı iddiası da var.

Bir taraf soyut, büyük, kavranamaz kavram ve olgularla çaresizliğe itilmiş insanın rolünü bireysel tutumlara (çöp ayrıştırmak, ya da daha kısa duş almak gibi) indirirken, diğer taraf çözümü bilim

ve teknoloji işbirliğinin sunduğu sonsuz seçeneklerin kutsanmasında arıyor. Bütün bu kargaşadan mimarlık-tasarım disiplinleri de etkileniyor. Dolayısıyla yapılı çevreye ya salt bir gayrimenkul projesi olarak görüldüğü için pazarlama potansiyeli dahilinde çevreci özellikler "giydiriliyor" ya da samimi bir çevresel endişeyle teknolojiye teslim olan bir yaklaşımla yapılarda; atık yönetimi, enerji ve su tasarrufunun sağladıklarıyla yetiniliyor. Ancak, toplumsal politikalar aracılığıyla sürdürülebilir tasarımlara katkı koyanlar en içten çözüm olarak duruyor. Odağına insanı aldığı için "miş" gibi yapmaktan kurtulmuş görünüyor.

Theodor W.Adorno; "Yanlış yaşam doğru yaşanamaz..." diyor.

Naomi Klein (Kanadalı gazeteci, yazar, aktivist); iklim değişikliği konusunda gerçekleri görmek ve görmezden gelmek arasındaki gidiş gelişleri ekolojik amnezi olarak tanımlıyor. Yani aslında küresel iklim değişikliğinin olduğuna inanıp da teknolojinin bu durumun olumsuz yanlarını çözebileceğine ya da bankadaki paranın sorunların üstesinden gelebileceğine, sorunların bizden çok uzak bir yerde ortaya çıkacağına, ya da kişisel yaşamımızdaki değişikliklerin dünyayı değiştireceğine inancımız Klein'a göre EKOLOJİK AMNEZİ...

Bu içinde bulunduğumuz durumu Oxford Sözlüğü tarafından 2016'da yılın sözcüğü seçilen "gerçeklik sonrası-(post-truht)" kavramı tanımlıyor. "Nesnel gerçeklerin belirli bir konuda kamuoyu görüşünü belirlemede duygulardan ve kişisel kanaatlardan daha az etkili olması durumu."

Çevresel dönüşümler gerçeklik sonrası dönemde yeniden inşa edilirken mimarlık-mekan tasarımı ekseninde bu durum yapılara çevreci giysiler giydirmekle sonuçlanıyor. Bu nedenle; çevreciliği ilan etmeye, tasdiklemeye çalışan sertifikalar ve reklamlar içeriklerini sadece tekrarlıyor.

Sorun sadece binanın salt enerji performansı ya da bitki giydirilmiş kabuğuna indirgenmemeli, yapının ve onu yapan insanın doğayla etkileşimi, bu bağı nasıl kurduğu, toplumsal açıdan amaçlarının neye denk geldiğine dikkat etmelidir.

Sessiz Bahar'ın yazarı Rachel Carson; "Yarının Masalı" başlıklı bölümünü yazarken, yaşanacak felaketlerin hepsinin insanın eseri olacağını öne sürmüştü. Carson'a göre; "doğanın kontrolü" gururla algılanan bir ifade ve bu algı doğanın insanın rahatı için var olduğunun sanıldığı BİYOLOJİ ve FELSEFE'nin TAŞ DEVRİ'nde doğdu...

Bugün, yarının masalından, masalların yarınına tanıklık edeceğimiz bir döneme geçiyoruz. Gerçeklik sonrası insan-doğa-mekan ilişkileri açısından değerlendirdiğimizde, toplumsal açıdan çok temel bakış açısı değişiklikleri yaşanmazsa, yapılı çevrede süregelen uygulamaların çevreci masallarla süslenmiş bir şekilde devam edeceğini söylemek çok da müneccimlik olmaz...

İnsanı bir fanusun içinde korumaya alan mimari çözümler, tasarım öğeleri, "doğa" düşmanından korumaya çalışan kabuklar, yapay ve insan ötesi bir varlığa sunuluyor sanki. Bu yapay çözümlere güvenmek yerine şimdi mimariyi ve mekan tasarımlarını tanımlayabilmek için insanın en ilkel tanımlarına mı dönmeli? Tasarımlarımızı yaparken; kimin için, ne kadar, ne için gibi temel soruları tekrar sormalyız. Bunu yapmaya başlamazsak gelecekte bu gereksinimi talep edenin adı insan, disiplinin adı da mimarlık olamayacaktır.

İnsanın doğayı değiştirdiği bir gerçek, ancak insan kendini sürekli doğanın merkezine koysa da evren bundan haberdar olmuş gibi görünmüyor. Evren, içindeki hiçbir unsur için bir hiyerarşi veya

öncelik barındırmıyor. İnsan bu büyüklük duygusundan vazgeçip doğanın bir parçası olma durumuna geçmezse doğanın indireceği bir darbe ile sonsuza kadar bu sahneden çekilmesi olası...

Dünya yok olmuyor, daha milyon yıllar biçilen bir ömrü var bilim insanları bunu söylüyor. İnsanın başka gezegenlerde uygarlıklar kurması da şu anda hayal safhasında, bunu da bilim insanları söylüyor. Anlaşılan şimdilik buradayız... Bu başka gezegenlere yerleşmek söylemleri söz konusu olunca; Sunay Akın'ın "Onlar Hep Buradaydı" öykü kitabından özetleyeceğim şu öykü aklıma geliyor: "Nevada Çölünde aya gidecek uzay aracı için denemeler yapan bir grup Amerikalı bilim insanlarını her gün seyretmeye Kızılderili bir dede ve torunu geliyormuş. Belli bir uzaklıktan izliyorlarmış. Epey bir gün sonra Kızılderili çocuk bilim insanlarının yanına gelmiş ve "dedem ne yaptığınızı soruyor" demiş. Çalışanlar dedenin neden gelmediğini sorunca çocuk "dilinizi bilmiyor" diye yanıtlamış. "Aya gitmek için araştırmalar yapıyoruz" demişler. Çocuk gidip dedesine anlatmış olmalı ki ertesi gün çocuk elinde katlanmış bir kağıtla yaklaşmış çalışan gruba; "Dedem giderseniz bu mesajı Ay'a götürmenizi rica etti " demiş. Açmışlar, dili anlamamışlar tabi çocuğa ne yazıyor diye sormuşlar. Çocuk çevirmiş; "Ey aydakiler, gelenlere dikkat edin. Buraya da gelip tüm topraklarımızı elimizden aldılar..."

İnsanın bilişsel zekâsı onun çok uzun bir zaman öncesinden beri "ölümlü" olduğunu bilmesini sağladı. Buna karşın, ya da özellikle iz bırakmak için yaratmaya, istemeye, hedef koymaya devam ediyor. Bundan kaçamayız... Yeter ki bunu yaparken, bilişsel zekâmızı türümüzün varlığını korumak için doğayla bütünleşmek olduğunu bilecek şekilde kullanalım...

UMUT SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR KAVRAMDIR...